

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΛΕΞΕΙΣ

Σύνθετες ονομάζονται οι λέξεις που γίνονται αν ενώσουμε δύο (ή και τρεις) διαφορετικές λέξεις. Η καινούρια λέξη που σχηματίζεται, η σύνθετη, γράφεται με τους παρακάτω τρόπους:

1. Στην περίπτωση που δεν έχουμε καμία αλλαγή, ενώνουμε τις δυο λέξεις και σχηματίζουμε τη σύνθετη. Π.χ. παρά + τηρώ = παρατηρώ, βιβλίο + θήκη = βιβλιοθήκη, κ.λ.π.
2. Στην περίπτωση που έχουμε αλλαγή, αυτή είναι πολύ μικρή και δεν την καταλαβαίνουμε σχεδόν. Απλώς φεύγει η κατάληξη της πρώτης λέξης και στη θέση της μπαίνει το **ο**.

Π.χ. Μπαλκόνι + πόρτα = μπαλκονόπορτα, μπαίνει + βγαίνει = μπαينوβγαίνει, ψάρι + βάρκα = ψαρόβαρκα, ανοίγω + κλείνω = ανοιγοκλείνω, άνεμος + μύλος = ανεμόμυλος, κ.λ.π.

Σύνθετες λέξεις με το ξε και το στερητικό α.

Οι λεξούλες **ξε** και **α** λέγονται μόρια, γιατί είναι πολύ μικρές λέξεις και δε θα τις βρούμε ποτέ μόνες τους.

Το **ξε** το χρησιμοποιούμε για να φτιάξουμε σύνθετες λέξεις που θα είναι αντίθετες από τις αρχικές, ή για να δώσουμε πολύ έμφαση και να τονίσουμε τη σημασία της αρχικής λέξης. Π.χ. βάφω – ξεβάφω, κουμπώνω – ξεκουμπώνω, ριζώνω – ξεριζώνω, αλλά και πουλώ – ξεπουλώ, χωρίζω – ξεχωρίζω.

Το **α** το χρησιμοποιούμε για να φτιάξουμε μόνο αντίθετες λέξεις, οι οποίες μάλιστα θα στερούν τη σημασία της αρχικής λέξης. Γι αυτό το λόγο λέγεται και στερητικό α.

Αν η λέξη που θα ενωθεί με το α αρχίζει από σύμφωνο, τότε γράφουμε μόνο το α. Αν αρχίζει από φωνήεν τότε γράφουμε αυ. Π.χ. γνωστός – άγνωστος, ήσυχος – ανήσυχος, κατάλληλος – ακατάλληλος, έτοιμος – ανέτοιμος, κ.λ.π.

ΥΠΟΚΟΡΙΣΤΙΚΑ - ΜΕΓΕΘΥΝΤΙΚΑ

Υποκοριστικά (ή χαϊδευτικά) είναι οι λέξεις που μας δείχνουν ότι κάτι είναι μικρό. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι πολλές και πολλά. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι: **-άκης, -άκος, -άκι, -ούλης, -ούλα, -ούλι, όπουλο, -ίτσα**. Μπορεί να έχουν και περισσότερες από μία καταλήξεις (όχι πάντα όμως). Π.χ. πέτρα-πετρούλα-πετραδάκι-πετρίτσα, πόρτα-πορτούλα-πορτάκι-πορτίτσα γάτα-γατούλα-γατάκι, αλλά και μικρός-μικρούλης, τραπέζι-τραπεζάκι κ.λ.π.

Μεγεθυντικά είναι οι λέξεις που μας δείχνουν ότι κάτι είναι μεγάλο. Οι καταλήξεις που παίρνουν είναι: **-α, -άρα, -αρος, -αράς**. Π.χ. κεφάλα, τραπεζάρα, σκύλαρος, παιχταράς, κοιλαράς, κ.λ.π.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να ενώσεις τις παρακάτω λέξεις και να γράψεις τις σύνθετες.

Κουμπί + τρύπα = _____

Άνθη + κήπος = _____

Χελιδόνι + φωλιά = _____

Κρυφά + ακούω = _____

Ανοίγω + κλείνω = _____

Πηγαίνω + έρχομαι = _____

Ανεβαίνω + κατεβαίνω = _____

Κάγκελο + πόρτα = _____

Μπαλκόνι + πόρτα = _____

Κουτάλι + πιρούνι = _____

Κουζίνα + μαχαίρι = _____

2. Να βρεις από ποιες απλές λέξεις έγιναν οι παρακάτω σύνθετες λέξεις.

Βουνοκορφή = _____

Βατραχοπέδιλα = _____

Τερματοφύλακας = _____

Κορυφογραμμή = _____

Σελιδοδείκτης = _____

Ποταμόπλοιο = _____

Αυτοκινητόδρομος = _____

Ταραμοσαλάτα = _____

Πατατοκεφτέδες = _____

Ελαιόλαδο = _____

ΑΣΚΗΣΗ

1. Να φτιάξεις σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας τις αρχικές λέξεις και το μόριο **ξε** και να τις βάλεις στην κατάλληλη στήλη, ανάλογα με το αν η λέξη που σχηματίζεται δίνει **αντίθετη** έννοια ή δίνει **έμφαση (τονίζει)** στην έννοια της λέξης.

Αρχική λέξη	Αντίθετη	Έμφαση (τονισμός)
σκονίζω		
ριζώνω		
περνώ		
πουλάω		
τρυπώνω		
μένω		
βάφω		
λέω		
βάφω		
καρφώνω		
δίνω		
λύνω		
ντύνω		
γράφω		
δηλώνω		
βιδώνω		
τρυπώνω		

ΑΣΚΗΣΗ

Να φτιάξεις, επίσης, σύνθετες λέξεις χρησιμοποιώντας τις αρχικές λέξεις και το μόριο **α ή αν.** (οι σύνθετες λέξεις θα έχουν αντίθετη έννοια).

Κατάλληλος

Χωριστός

Έτοιμος

Άξιος

Δυνατός

Όμοιος

Γνωστός

Ήσυχος

Δίκιο

Διαβασμένος

Κουρδιστός

Τίμιος

Γραμμένος

Τυχερός

Πιθανό

Κατανοητό

Πιστευτό

Κρεμασμένο

Δηλωμένο

Χτισμένο

ΟΝΟΜΑ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

1. Να κάνεις όσο περισσότερα υποκοριστικά μπορείς που να βγαίνουν από τις παρακάτω λέξεις:

δέντρο

μάστορας

καρδιά

σκύλος

χάντρα

βιβλίο

βρύση

όμορφος

γλώσσα

χέρι

αρνί

πρόβατο

καρέκλα

μπλούζα

2. Να κάνεις όσο περισσότερα μεγεθυντικά μπορείς που να βγαίνουν από τις παρακάτω λέξεις.

πιρούνι

τραγούδι

αμάξι

κρεβάτι

τραγουδιστής

ποδοσφαιριστής

διαιτητής

παίκτης

καρπούζι

ΟΝΟΜΑ

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να γράψεις ένα υποκοριστικό και ένα μεγεθυντικό για τις παρακάτω λέξεις:

Λέξη	Υποκοριστικό	Μεγεθυντικό
μύτη		
καρέκλα		
τραπέζι		
παιδί		
παντελόνι		
δωμάτιο		
πόρτα		
κρεβάτι		
γήπεδο		
δέντρο		
πιάτο		
κοπέλα		
σακούλι		
κάγκελο		
λεβέντης		
ψεύτης		
ομάδα		
ποδήλατο		
τραπέζι		
μπαλκόνι		
σακούλι		
κουμπί		
καλώδιο		
λουλούδι		
δρόμος		

2. Να κάνεις σύνθετες λέξεις από τα ζευγάρια των παρακάτω λέξεων:

Άγριο + κατσίκι _____

Μπαλκόνι + πόρτα _____

Τράπουλα + χαρτιά _____

Από + στάση _____

Παρά + πόνος _____

Ράδιο + φωνή _____

Από + μακρύνω _____

Από + καλύπτω _____

Έξω + εκκλησία _____

Έξω + πόρτα _____

Αντί + γράφω _____

Γράφω ορθά (σωστά) _____

Τραγουδώ σιγά _____

Πλοίο του ποταμού _____

Παλιά ρούχα _____

Τρέχω ξανά _____

Γράφω ξανά _____

Προσπαθώ ξανά _____

Κρύωσα ξανά _____